

VID SNOJ

Filozofska fakulteta
Oddelek za primerjalno književnost in literarno teorijo
Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana
vid.snoj@guest.arnes.si

Cankarjeva izpoved o njegovi veroizpovedi

Ta kratka razprava obravnava besede, ki jih je Cankar izrekel proti koncu svojega življenja: »Če bi bil Rus, bi bil pravoslaven, če bi bil Prus, bi bil protestant; ker sem Slovenec, sem katoličan.« Cankarjeve besede zvenijo kot – prosto po Nietzscheju – »času neprimerna izpoved«. Tako zvenijo zdaj, ko je na Slovenskem moderno govoriti o spolni identiteti, ki je iz dvo(s)polne postala spektralna. Govoriti o religiozni identiteti, opredeliti se povrh za tradicionalno veroizpoved – to pomeni toliko kot tvegati javno stigmatizacijo ali celo zagrešiti intelektualni samomor.

Cankar izpovedi o svoji veroizpovedi ni zapisal sam, ampak jo je v govoru ob petdeseti obletnici njegovega rojstva sporočil njegov bratranec Izidor Cankar. Ker besede te izpovedi prihajajo iz ustnega izročila, ni povsem jasno, kaj je Cankar mislil z njimi. Vprašanje pa je, ali dajejo prednost nacionalnosti pred veroizpovedjo, kot jih je svojčas razumel slovenski katoliški mainstream, ali morda merijo globlje. S tem vprašanjem se spopada razprava.

Ključne besede: Cankar, Ivan / Cankar, Izidor / krščanstvo / veroizpoved / izročilo

Danes, ob stoti obletnici Cankarjeve smrti,¹ sem se namenil govoriti o Cankarjevih besedah, ki jih, verjamem, pozna marsikdo, kdor ni bral samo njegove literature. Poznajo jih mnogi, ki so brali to in ono o Cankarju: »Če bi bil Rus, bi bil pravoslaven, če bi bil Prus, bi bil protestant; ker sem Slovenec, sem katoličan.«

Te besede so in niso Cankarjeve. Izrekel jih je on sam, a jih ni sam zapisal. Izrekel jih je proti koncu svojega življenja, sporočil pa jih je leta 1926, malo manj kot deset let po njegovi smrti, v slavnostnem govoru ob petdeseti obletnici njegovega rojstva šele drugi Cankar, njegov bratranec Izidor. Ker jih ni zapisal Ivan sam, ampak so do nas prišle izpod Izidorjevega peresa, nimajo neposrednega sobesedila. Te besede stojijo same zase.

1 V besedilu te kratke razprave večkrat namenoma poudarjam njeno priložnostno naravo. Nastala je za mednarodni simpozij o Cankarju na dan stote obletnice njegove smrti, 11. decembra 2018, v Ljubljani.

Niso torej iz nobenega besedila vélikega slovenskega pisca, ki nam bi jih pomagalo razumeti, niti iz kakega njegovega pisma ali dnevniškega zapiska zasebne narave. Citirane iz njegovih ust prihajajo k nam iz govora nekoga drugega in se pred nas postavljajo kot ustno izročilo. Vendar prihajajo iz govora, ki je spominsko slavilen, in morda celo kot piščeva nezapisana duhovna oporoka. Tako bi jih utegnili vzeti glede na to, da so bile izrečene nedolgo pred piščevo smrtjo in da ta drugi, ki mu jih je pisec zaupal, ni bil kdorkoli, ampak njegov sorodnik, ki mu je bil v marsičem blizu. Morda sta zato ozadje, na katerem jih lahko poskušamo razumeti, celotno življenje in delo Ivana Cankarja.

Tako je vsekakor ravnal Izidor Cankar, ki je bil tudi prvi urednik Ivanovih zbranih spisov. Ti so začeli izhajati prav leta 1926 in so izhajali deset let. Izidor Cankar je v posamezne zvezke pisal uvode, ki se jih je nabralo za celo knjigo, in med drugim zapisal tudi celovito sodbo o bratrančevem življenju in delu. Ivan Cankar je bil, kot se glasi ta sodba, vzgojen v katoliški veri, ko je odrasel, se je od nje odvrnil, dotaknili so se ga svobodomiselstvo, ničejanstvo, socialni demokratizem, a ne v njegovi najgloblji intimi, trdi Izidor, tako da je v zadnjih letih svojega življenja našel pot nazaj – k nekonvencionalnemu, ne po konfesionalnih pravilih živetemu krščanstvu, pa vendar. Izidor Cankar je bil prvi, ki je o našem vélikem piscu trdil, da je kljub odmikom v svobodomiselstvo, ničejanstvo in socialni demokratizem (p)ostal kristjan. To intuicijo so potem razvili nekateri drugi, med njimi predvsem slavnostni govornik na današnjem simpoziju, moj nekdanji profesor Janko Kos – predvsem, kot se mi je vtisnilo v spomin, v *Duhovni zgodovini Slovencev* izpred nekaj več kot dvajsetih let.²

Cankarjevih besed, besed, ki jih je prvotno iz Ivanovih ust citiral že Izidor, bržkone ne moremo imenovati »Cankarjeva vera«. Ne moremo jih imenovati tako po analogiji z besedami, ki jih je menda v gostilniški družbi povedal France Prešeren in so se v zapisu Mihe Kastelica ohranile kot »Prešernova vera«:

2 Prim. Kos 1996, 129: »Prehod iz teh mističnih občutij v krščansko mistiko poznega Cankarja je bil povezan z razvojem iz romantike in njene svobodomiselne subjektivnosti v obnovo krščansko zamišljenega subjekta, ki je zaznamovan z grešnostjo, zavedajoč se krivde, pripravljen na kesanje in pokoro ter šele s tem pripravljen na »vstajenje« in »novo življenje«, kot se glasijo krščanski pojmi Cankarjevih zadnjih del. Ta obrat je bil pogojen s slovesom od ideologije hrepenenja, ki je bila jedro »cankarjanstva« in jo je najti zlasti v delih osrednje faze (1900–1910). [...] V zadnji fazi je Cankar to hrepenenje omejil, razgradil, predvsem pa notranje diferenciral s tem, da je njegov nosilec postal problematičen, obložen s krivdo in odprt za spokornost; hrepenenje v njem ostaja, vendar ne več kot znamenje njegove suverenosti, ampak kot pripravljenost za odpuščanje, milost in odrešenje, s čimer se hrepenenjska problematika vrašča v krščansko mistiko. Ta nosi na sebi sicer izrazito katoliške poteze s tem, da se povezuje z vlogo trpeče Marije, obredjem in prazniki katoliškega liturgičnega leta. O tej usmeritvi govori Cankarjeva izjava: »Če bi bil Rus, bi bil pravoslaven, če Prus, protestant, ker sem Slovenec, sem katoličan.«

Kar je, beží;
 al beg ni Bog?
 ki vodi vekomaj v ne-bó,
 kar je, kar b'lo je in kar bó.³

Cankarjeve besede niso veroizpoved, niso recimo ubesedenje osebne vere ali poskus ubesedenja tega, kar je Cankar v svoji najgloblji intimi verjel oziroma veroval. Niso, tako kot Prešernove, nekakšen izrek o Bogu. Pa vendar so izpoved – in ta govori o veroizpovedi, ki ji je v času, ko jo je Cankar izgovoril, pripadalo znatno več njegovih rojakov kot zdaj. Ne spuščajo se v to, kakšna ta veroizpoved, katoliško krščanstvo, je ali kaj sploh je. Pa vendar so osebna izpoved, kajti Cankar govori v prvi osebi in govori o svoji pripadnosti katalištvu. Kako bi bilo govoriti o svoji pripadnosti čemurkoli, če je to govorjenje iskreno, sploh lahko kaj drugega kot osebno, sploh kaj drugega kot izpoved?

A kljub temu: kaj, če je te izpovedne besede Cankarju položil v usta njegov bratranec Izidor? Očitno je, da ne nosijo tako prepoznavnega avtorskega pečata kakor Prešernove. V verzih »Prešernove vere« zlahka razberemo ostro misel in mojstrsko besedno igro, ki te misli ne otopi, ampak jo pesniško razpre v večpomensko sevanje: »beží«, »beg«, »Bog«, »ne-bó«, ki je hkrati kupola nad nami in zanikan prihodnji čas, čas, v katerem nas ne bo. Ne verjamem, da bi bil »Prešernovo vero« zmožen spesniti kdorkoli iz Prešernove gostilniške družbe bodisi v prešerni pijanosti ali pač v svetlounmi treznosti.

Poleg tega bi bilo Izidorjevo posredovanje Ivanove izpovedi lahko osebno motivirano. Izidor Cankar je spomladi 1926 zasnuvil Ano Hribar, mladoletno tovarnarjevo hčer, izstopil iz duhovništva in se julija z njo poročil, zato pa se je, kot kaže njuna prošnja za civilno poroko, moral skupaj z njo odpovedati svoji veroizpovedi. V prošnji namreč piše: »oba brez konfesije«.⁴ Lahko da je Izidor Cankar v slavnem govoru na bratrančev rovaš Cerкви, ki jo je kot duhovniški razporočenelec očitno moral zapustiti, da bi se lahko poročil, namesto svoje veroizpovedi ponudil bratrančevo veroizpoved. In lahko da je Cerкви oporekajoče hotel ponuditi celo drugačno stališče do veroizpovedi, kot ga je imela sama. Toda da bi izpoved v ta ali oni namen zasnoval sam in jo nepietetno podtaknil svojemu mrtvemu bratrancu?

Sam k njej pristopam s hermenevtiko zaupanja. Izpoved sicer nima izrazite besedne stave ali, še raje, zapostave, ki pogosto že na začetku intonira

3 Prešeren 1966, 28.

4 Dokument je objavila Alenka Puhar (2016, 53).

Cankarjev stavek in mu daje melodijo.⁵ Vendar ima kljub temu trdno stavčno zgradbo in težo izreka. Ne gre za to, da bi posrednik ujel le njeno poanto in jo podal s svojimi besedami. Ta izpoved spada med tiste besede, ki si jih, ko jih slišimo, bolj ali manj dobesečno zapomnimo.

Bržkone torej lahko rečemo, da so citirane Cankarjeve besede osebna *izpoved o njegovi veroizpovedi*. Toda tu je takoj tudi že pomislek, kaj sploh z njimi. Govoriti o svoji veroizpovedi dandanes, okroglih sto let pozneje, ni moderno. » ... ker sem Slovenec, sem katoličan« – te besede se slišijo nesodobno, kot da ne spadajo v naš čas. Zvenijo, če uporabim Nietzschejev izraz, kot *unzeitgemässe Betrachtung*, »času neprimerno opazanje«, oziroma, če Nietzscheja rahlo popravim, kot »času neprimerna izpoved«.

Dandanes se v akademski sferi veliko govori o Drugem, vendar je s tem »Drugim« venomer mišljen drug človek, ne drugi od človeka, Bog, in medtem ko se kar naprej piše z veliko začetnico, njegova drugačnost od nas dobiva pretirano, gromozansko razsežnost, razsežnost presežnosti povsem Drugega. V akademski sferi se prav tako obilno razpravlja o takih in drugačnih identitetah, kulturnih, religioznih, spolnih itn. Vendar akademski diskurz religiozne identitete navadno ne obravnava kot identiteto, ki bi bila lahko naša, ampak, distancirano, kot predmet raziskave, ki je stvar preteklosti in kot nekaj preživetega prihaja v naš čas. Zmeraj znova jo obravnava kot nekaj, kar akademska srenja sicer še zmeraj srečuje v svojem okolju, a nje same notranje ne zadeva. Cankarjeve besede zvenijo nesodobno, kot času neprimerna izpoved o religiozni identiteti, še zlasti zdaj, ko je na Slovenskem priljubljeno razpravljati o spolni identiteti. Ta naj ne bi bila več dana in, razen če se s kom strašno hermafroditško poigra narava, dvojna, ampak izbirna in množstvena, identiteta, ki se ni namnožila iz moške in ženske, ampak je začela zajemati cel spekter nebiološko proizvedenih identitet med njima, skratka, ki je iz dvo(s)polne postala spektralna – *spectrum*, če uporabim angleško besedo, ali morda *spectre*, duh, ki ni nič drugega kot prikazen, morda celo nekaj pošastno prikazenskega. Po drugi strani pa govoriti o svoji religiozni identiteti (in se vrh tega opredeliti za pripadnika tradicionalne veroizpovedi, tako kot je to storil Cankar) dandanes na Slovenskem pomeni toliko kot tvegati javno stigmatizacijo ali celo zagrešiti intelektualni samomor.

Govoril bom torej o Cankarjevih nesodobnih besedah – in govoril bom nesodobno. Vendar bom govoril o njih, ker po mojem prepričanju kljub

5 Prim. npr. v povesti *Hlapec Jernej in njegova pravica*: »Počasi se je okrenil Jernej in je šel; s trdimi koraki je šel, nič več upognjen, nič več bolan, v srcu nič bridkosti in upanja nič več« (Cankar 1972, 71). Ali v črtici »Za križem«: »Njegov drobn obraz se ni smejal prej nikoli, zdaj se je smejal; njegove plahe oči se niso svetile prej nikoli, zdaj so se svetile« (Cankar 1974, 116).

vsemu še zmeraj govorijo o nas. Cankarjeve besede so izpoved o njegovi veroizpovedi, ki je nekoč zagotovo bila in nemara še zmeraj je, čeprav to velja za znatno manj Slovencev, naša ali, naj bom bolj oseben, ki je še zmeraj moja veroizpoved. Cankarjeve besede stojijo same zase: prav zato, ker nimajo sobesedila, terjajo, da govorim o njih, kot da bi bile moje, torej tako, da se bo v Cankarjevo prvo osebo mešala moja (in še koga drugega, ki ga bodo te besede morda zadele).

Najprej k temu, kako so bile prvotno razumljene. Sporne so bile za liberalce oziroma za levico. Josip Vidmar, recimo, se je v zgodnjih tridesetih letih odzval tako na tematizacijo Cankarjevih izpovednih besed v slavnostnem govoru Izidorja Cankarja kakor tudi na njihovo obširnejšo retematizacijo, ki se je je ta lotil nekaj let pozneje, v uvodu k trinajstemu zvezku Cankarjevih zbranih spisov.⁶ Po njegovem je Izidor Cankar svojega bratranca z njimi neupravičeno stlačil v prisilni jopič katoliškega svetovnega nazora, saj je edini nazor, ki mu je kot velik pisec pripadal Ivan Cankar, sleherne doktrine prosto svobodomiselnost, »večna smer velikih duhov«.⁷

Sporne pa so bile Cankarjeve izpovedne besede tudi za drugo, katoliško stran. Potem ko je bil slavnostni govor Izidorja Cankarja objavljen v reviji *Dom in svet*, se je nanje v naslednji številki odzval njen založnik, Katoliško tiskovno društvo. To jim je v posebni izjavi sicer pritrdilo, kolikor se obračajo proti mnenju, da je religija škodljiva za narod in njegovo kulturo, vendar jim je očitalo dvoje. Prvi očitek je bil, da je iz Cankarjevih besed izpuhtelo načelo prvenstva oziroma, še več, izključne odrešilnosti katoliške Cerkve. Drugače rečeno, izjava Katoliškega tiskovnega društva sugerira, da iz njih izhaja tiho priznavanje veljavnosti pravoslavju in protestantstvu ali celo njune enakovrednosti s katolištvom, čeprav je krščanska Cerkev, kot je v tej izjavi z avtoriteto poudarjeno v latinščini, *una sancta catholica*. Pravoslavje in protestantstvo nista dve drugi krščanski Cerkvi oziroma veroizpovedi, ampak je edina prava krščanska Cerkev rimskokatoliška.

Drugi očitek je bil naperjen zoper trditev v govoru Izidorja Cankarja, ki razlagajoče spremlja bratrančeve besede, namreč da je katolištvo »forma, v kateri se religiozno izživlja naša zemlja«,⁸ se pravi, s sodobnejšo besedo, dežela oziroma narod. Religija, sklepa od tod Katoliško tiskovno društvo, je tedaj »nekaj zgolj relativnega«,⁹ samo »forma«, v kateri se izkazuje narod,

6 Na te besede Vidmar v svojem odzivu meri večkrat; prim. 1932, 534, 535 in 543. Uvodi v posamezne zvezke Cankarjevih zbranih spisov so pozneje izšli skupaj z naslovom »Zbrano delo Ivana Cankarja (Uvodi)«; prim. 1969, 193–364, za uvod v trinajsti zvezek pa 305–315.

7 Vidmar 1932, 544.

8 Iz. Cankar 1969, 371.

9 KTD 1926, 224.

samo manifestacija narodovega življenja. Drugače rečeno, Cankarjeve besede dajejo prednost nacionalnosti pred veroizpovedjo: *ker sem Slovenec, zato sem katoličan*. Imajo vzročno-posledično strukturo in na prvo mesto namesto katolištva postavljajo slovenstvo.

Vendar Cankarjevih besed ni treba razumeti tako, kot da kakorkoli dajejo prednost narodu; *pace* Izidor Cankar, ki jih ne samo sprejema, ampak v njih, razumljenih natanko v tem smislu, tudi vidi spričevalo bratrančeve modrosti, tega, »kako modro je pojmoval življenje«. ¹⁰ Še več: takšno razumevanje po mojem *splah* ni ustrezno.

Prvič, Cankar ne govori o »naši zemlji«, o narodu na splošno, ampak – vztrajam pri osebnoizpovedni obliki njegovih besed – o sebi. In drugič, ne pravi samo: »Ker sem Slovenec, sem katoličan.« V njegovi izpovedi, kot nam je sporočena, je prej rečeno »Če bi bil Rus ...« in »če bi bil Prus ...«. Tega so-besedila, ki ga njegova trditev (»... ker sem Slovenec« itn.) ima – in je edino, ki ga ima, s tem, da je ne obdaja, ampak ji bistveno predhaja – nikakor ne smemo preslišati.

Če bi Cankar dejal samo to (»Ker sem Slovenec, sem katoličan«), bi svojo nacionalnost postavil kot substancialni razlog svoje veroizpovedi. Če bi dejal samo in nič drugega kot to, bi bil pravzaprav nacionalist. Svojo veroizpoved bi utemeljil v svoji nacionalnosti, se pravi pripadnosti narodu – in še več, samega sebe bi postavil na temelj naroda. Katolištvo bi bilo samo veroizpoved, ki si jo je za svoj religiozni izraz izbral narod, Cankarjeva prava religija pa bi bila v resnici sekularna religija – nacionalizem. Toda Cankar je svojo trditev »... ker sem Slovenec« vpeljal najprej s »Če bi bil Rus ...« in potem še s »če bi bil Prus ...«. Svoje pripadnosti narodu in s tem naroda samega ni postavil kot substancialni razlog svoje veroizpovedi. V Cankarjevem ubesedenju, kot je prišlo do nas, je namreč trdi utemeljevalni »ker« vnaprej dvakrat zmehčan z blažilnim pogojniškim »če«. Pripadnosti narodu (množina tu ni zanemarljiva) se med sabo relativizirajo. Pripadnost narodu, moja pripadnost temu in temu narodu, je nekaj naključnega: lahko bi bil Rus, lahko bi bil Prus, vendar nisem ne eno ne drugo, ampak sem Slovenec. In ker se je zgodilo, ker se je primerilo, naključilo, da sem Slovenec, česar sam ne morem utemeljiti, je moje slovenstvo kvečjemu kontingentni razlog mojega katolištva. To mi z besedami izpovedi o svoji veroizpovedi, kot so sporočene in so iz ustnega izročila prešle v pisno izročilo, govori Cankar.

In kaj mi še govorijo Cankarjeve besede, če grem od tod naprej, brez zanesljivega kritja seveda, kajti, ponavljam, te besede stojijo same zase? Govorijo mi o neki *brezizbirnosti*. Tega, da sem, svoje biti, si nisem izbral sam. Nisem si izbral, da sem se rodil. Nisem si izbral svojega rojstva niti tega, v

¹⁰ Iz. Cankar 1969, 371.

kar sem se rodil, niti tega tukaj in zdaj, v katerega sem se rodil. Nisem si izbral svoje narodenosti v to, k čemur tudi spada, da sem se rodil kot Slovenec (staršema Slovencema z enim samim maternim jezikom kakor Cankar). To lahko sprejemam ali se temu upiram in bežim stran, vendar tega ne morem spremeniti. Lahko pa si jo, namreč svojo narodenost, seveda naknadno izberem za svoj *prius* in se v njej utemeljim in sem nacionalist.

Naj nadaljujem: od tod naprej lahko izbiram. Tu se vzpostavlja in od tod naprej razprostira prostor moje prostosti, svobode – in ne verjamem, da je tako, da bi bil institut moje svobode, na katerega se dandanes tako radi sklicujemo, samo blagodejna samoslepilna maska, za katero se pustim zaseči in določiti taki ali drugačni obliki družbenosti, ki prihaja iz mojega okolja. A zakaj sem, ker sem rojen kot Slovenec, katoličan, kot trdi Cankar? Ali je to nujno? Ali zato, ker sem Slovenec, moram biti tudi katoličan?

Rekel bi, da je to za Cankarja in za mnoge izmed nas drugih Slovencev stvar izročila, čeprav nikakor ne za vsakogar, ne recimo za vélikega fikcijskega Slovenca iz daljne preteklosti, za Črtomirja, ki, čeprav ima stvaritelja v Prešernu, zato ni nič manj resničen. Fenomenologija našega sobivanja z izročilom še zlasti zadnje čase obsega številne napokline, prelome, pobege, izselitve, odtujenosti. Po drugi strani navsezadnje, v smrti, vsak sam stoji pred drugim, ki je drugo njegove lastne biti, njeno brezno, ali morda pred Drugim. Vendar religioznega človeka oziroma človeka, ki ima religiozno razsežnost, ki je odprt za tega Drugega, tja, k Drugemu, vodi njegovo izročilo. Tudi če navsezadnje – ali najprej, »najprej« in »navsezadnje« sta tu zamenljiva – sam stojim pred Drugim, v ta »stojim« stopam iz izročila. Drugi mi ni dostopen drugače kot prek razodetja in veroizpovedi, se pravi prek izročila.

Od trenutka, ko sem se rodil, me obdaja izročilo, obdaja me in prehiteva: izpred mene, ker je bilo pred mano, se odpošilja k meni, se mi preoddaja, izročča. »Izročilo« ima v slovenščini zvezo z roko: je to, kar se daje »iz roke«, kar prihaja od nje. Izročilo, roka izročila, me vodi – in ta roka je roka drugega. Ima različne *Besetzungen*, če to lahko rečem po nemško, različne »zasedbe« ali »nabitja«. Sprva je to roka mojih najbližjih, sčasoma pa tudi tistih bližnjih, ki so že zdavnaj mrtvi, ki sem jih samo bral in se z njimi od branja sèm zapletal v pogovor. V naročju izročila sem se znašel, v njem sem zrasel, v njem stojim.

Še celo dotik Drugega, če pride, vselej že pride *skoz* izročilo. Dojenček, ki še ni stopil v jezik niti ne pozna drugih simbolnih govoric, tudi če živi v dotiku z Drugim, za katerim so se za nas zaprla vrata, tega dotika ne more ohraniti v religiozni izkušnji. Med košaro iz papirusa in gorečim grmom je rast v izročilu. O Mojzesu nam je sporočeno, da ga je mati trimesečnega izpostavila v košari in da ga je iz ločja ob Nilu rešila faraonova hči. Vendar je religiozno izkušnjo imel šele *mož* Mojzes, ko mu je na Horebu iz gorečega

grma spregovoril Bog njegovega očeta, »Bog Abrahamov, Bog Izakov in Bog Jakobov« (2 Mz 3,6). Božji glas vselej seže skoz izročilo in se oblikuje v njem.

Naj tu zdaj končam. Moje izročilo, religiozno izročilo, je še zmeraj krščansko razodetje katoliške veroizpovedi. Absolutno gledano – in to pomeni: odvezano vse moje kontingence – ni nujno, da bi bilo tako. Ampak tako je. Zakaj je tako, ne morem odgovoriti. Niti nihče drug. To je vprašanje za Drugega. Vendar sem prost, da to, kar je bilo brezizbirno in kar je prihajalo z mojo narobenostjo, zdaj sam izberem. Tudi to mi danes, sto let po Cankarjevi smrti, govorijo njegove modre besede: »Če bi bil Rus, bi bil pravoslaven, če bi bil Prus, bi bil protestant; ker sem Slovenec, sem katoličan.«

LITERATURA

- Cankar, Ivan. *Zbrano delo*. Zv. 16. Ur. Dušan Moravec. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1972.
- Cankar, Ivan. *Zbrano delo*. Zv. 17. Ur. France Bernik. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1974.
- Cankar, Izidor. »Ob petdesetletnici rojstva Ivana Cankarja«. *Dom in svet* 39.5 (1926): 179–182; tudi v: isti, *Leposlovje – eseji – kritika*. Zv. 2. Ljubljana: Slovenska matica, 1969. 365–372.
- Cankar, Izidor. »Zbrano delo Ivana Cankarja (Uvodi)«. V: isti, *Leposlovje – eseji – kritika*. Zv. 2. Ljubljana: Slovenska matica, 1969. 193–364.
- Kos, Janko. *Duhovna zgodovina Slovencev*. Ljubljana: Slovenska matica, 1996.
- KTD [= Katoliško tiskovno društvo]. »Izjava«. *Dom in svet* 39.6 (1926): 224.
- Prešeren, France. *Zbrano delo*. Zv. 2. Ur. Janko Kos. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1966.
- Puhar, Alenka. *Izidor Cankar. Mojster dobro zasukanih stavkov*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2016.
- Vidmar, Josip. »Vprašanje Cankarjevega nazora«. *Ljubljanski zvon* 52.9 (1932): 533–544.

Cankar's Faith in His Own Words

Keywords: Cankar, Ivan / Cankar, Izidor / Christianity / creed / tradition

This article deals with the words spoken by Cankar towards the end of his life: "If I were Russian, I would have been Orthodox, if I were Prussian, I would have been a Protestant; but as I am Slovenian, I am a Catholic." Cankar's words sound like an – to paraphrase Nietzsche – "untimely proclamation". At least that is what they sound like today, when it has become fashionable in Slovenia to speak of gender identities, which have ceased

being binary and have become spectral. To speak of a religious identity, and even worse, to opt for the traditional faith, means risking a public stigma and may be tantamount to intellectual suicide.

Cankar did not write the quoted statement about his faith himself; instead, it was related to the public in a speech given by his cousin Izidor Cankar upon the 50th anniversary of Ivan's birth. As the words have been passed to us through oral tradition, it is not completely clear what Cankar actually wanted to say. The issue, however, is whether the statement puts nationality before religion, as it had been understood by the Slovenian Catholic mainstream, or whether it perhaps runs deeper. This is the question tackled by the present article.